

Die teksversorger as spookskrywer: Die teorie en profesie onder die loep¹

Regardless of ... experience or expertise,
all writers ... need editors (Bowles *et al.*, 1993:4)

Althéa Kotze & Marlene Verhoef
Skool vir Tale
Vaaldriehoekcampus
Potchefstroomse Universiteit vir CHO
VANDERBIJLPARK
E-pos: aftmmv@puknet.puk.ac.za

Abstract

The text editor as invisible writer: Scrutinising the theory and the profession

The aim of this article is to determine how the growing demand for properly trained language practitioners in South Africa can be met. In spite of the fact that research has established that language editing in South Africa is done in a “haphazard” manner, this article proposes that text editing should be regarded as an inseparable part of language and text practice. The authors of this article attempt to establish a uniform theoretical assumption that will be valid for all aspects of language practice. The preliminary finding is that the classical communication model as refined by Jakobson (1971) is valid for all facets of language and text practice – in other words, for translation studies, the science of texts, and text editing. Furthermore, the authors of this article aim to provide an indication of the degree to which text editors remain “invisible” in spite of the fact that they bear the final responsibility for the quality, clarity of expression and final appearance of completed texts. Although it is therefore accepted that text editing is a profession in its own right, very little has been done to date to professionalise this career in the true sense of the word.

1 Hierdie artikel is gebaseer op 'n M.A.-verhandeling wat Althéa Kotze in 1997 onder leiding van prof. Marlene Verhoef aan die PU vir CHO voltooi het.

1. Navorsingskonteks en doelstelling

Teksversorgers, ook soms genoem proeflesers, taalversorgers, teksredakteurs of redigeerders, speel 'n belangrike rol in die persklaarmaak van enige dokument. Dit word spesifiek uit die vakliteratuur duidelik dat teksversorgers baie meer doen as om bloot tik- en spelfoute reg te maak of om betekenis duideliker te maak. Volgens Du Plessis en Carstens (2000:61) gaan dit nie net oor die "korrigering van taal nie, maar ook om die versorging van die teks as geheel". Du Plessis (1997) se hele betoog gaan om die aantoon van die "lukraak wyse" waarop taalversorging as spesialisaktiwiteit deur mense in die taalprofesie bejeën word. Daarteenoor stel O'Connor (1986:6) dat die werk van teksredakteurs "particularly heroic" is en dat hulle verantwoordelikheid aanvaar om lesers as 't ware te vrywaar van skrywers se foute en dat hulle selfs skrywers teen hulleself beskerm! Fryer (1997:30) vergelyk die werk van 'n teksversorger met dié van 'n chirurg en sê onomwonde dat teksversorging as volwaardige profesie beskou moet word. Hy motiveer dit deur te wys op die feit dat die teksversorger optree as veelsydige en professionele persoon wie se plig nie net is om tekste te versorg of persklaar te maak nie, maar dat hy/sy daar in die besonder 'n menseverhoudingsrol te speel het is en dat die teksversorger daarom as sodanig dáárvor erkenning behoort te kry.

En juis omdat die erkenning hiervoor nog altyd in die Suid-Afrikaanse uitgewers- en taalbedryf uitgebly het, het dit dalk tyd geword om dié spookskrywers se profiel en mondering, hulle taakoms krywing, hulle selfpersepsie en die teoretiese vertrekpunte wat hulle profesie ten grondslag lê, onder die loep te neem.

Die noodsaak hiervan setel nie alleen in die feit dat daar 'n geartikuleerde behoefte aan behoorlik opgeleide taalpraktisyns in Suid-Afrika bestaan nie, maar dit is ook duidelik dat daar 'n groeiende behoefte aan die professionalisering van dié beroep is (Kotze, 1997:151, 155). Die navorsingsaktualiteit word verhoog indien die Suid-Afrikaanse Kwalifikasie-owerheid se aanbeveling verreken word wat uitstip dat die transformasie van onderrigprogramme aan tersiêre inrigtings sodanig moet wees dat programuitkomste sosiaal relevant, en selfs sosio-ekonomies verantwoordbaar moet wees (Gevers *et al.*, 1999:12-13). Hierdie aanbeveling het nie alleen vérreikende implikasies vir die ontwerp van die leerinhoud van taalkurrikula in hoërondwysverband nie, maar ook vir die taakafbakening van die taalbedryf. Indien hierby ook verreken word dat die Langtagverslag (Langtag, 1996:191) tot die gevolgtrekking kom dat die opheffing en verskaffing van taaldienste in die onderskeie Suid-Afrikaanse tale 'n rol speel in die standaardisering en uitbouing van die meertalige bestel, word dit duidelik waarom dit tyd geword het om die

taalpraktyk – en vir die doel van hierdie artikel, spesifiek die teksversorgingskomponent daarvan – op teoreties verantwoordbare manier onder die vergrootglas te plaas.

Teen die agtergrond van die voorafgaande paragrafe is die oorhoofse doel met hierdie artikel om die teksversorgingspraktyk op teoretiese wyse te posisioneer, te oriënteer en om die hoofkomponente van dié professie, naamlik die versorging en/of persklaarmaak van tekste en die professionele rol en status van dié persoon wat die werk doen, op kritiese wyse te beoordeel. Hierdie aspek word in die besonder aktueel wanneer in berekening gebring word dat die fundering van teksversorging as teoretiese subdissipline volgens Du Plessis en Carstens (2000:60) “feitlik niebestaande” is.

Dié doelstelling word aan die hand van die volgende besondere doelwitte nagestreef:

- om in die besonder te let op die onduidelikheid en verwarring ten opsigte van die plek van die teksversorger in die redaksionele proses en die dinamika tussen die teksversorger en die skrywer of skepper van die oorspronklike teks, die leser van die teks en die uitgewer as opdraggewer aan te toon;
- om aan te toon watter spesifieke doel met teksversorging as aktiwiteit nagestreef word en watter rol die neerlegging van sosiolinguistiese en pragmatiese parameters in die akademiese verantwoordbaarheid hiervan speel, en
- om die professionele rol en status van die teksversorger onder oë te neem sodat bepaal kan word tot watter mate, indien enigsins, die professionalisering van dié werksaamhede en die persepsies hiervan, ’n bydrae lewer tot die algemene beeld van taalpraktisyns in die Suid-Afrikaanse samelewing.

2. Die onduidelikheid en verwarring oor teksversorgers, hul posbenaming en die werk wat gedoen moet word

Bowles *et al.* (1993:5) sê:

Copy editors are a rare breed and they are scarce ... dedicated, intelligent individuals whose love of language and penchant for precision make many [writers] look good. Copy editors are the very heart of the organization, supplying the lifeblood for healthy existence and serving as gatekeepers ...

En tog word dit uit die elkedagse teksversorgingspraktyk duidelik dat daar verskeie titels en posbenamings is vir mense wat teksversorging

doen; dat verskillende mense verskillende dinge verstaan onder die taak-omskrywing van dié persone en dat hul aktiewe rol in die teksskepingsproses dikwels genegeer word (Kotze, 1997:120-138). Hoewel die gebrek aan 'n ondersteunende etiese kode en die gepaardgaande noodsaak vir die professionalisering van die beroep waarskynlik hiervoor die skuld kan kry, kan daar algemeen aanvaar word dat dié toedrag van sake ook dui op 'n gebrek aan omlýning van wat met teksversorging bedoel word en die afwesigheid van gerigte opleiding en 'n gestandaardiseerde kurrikulum.

Gibson (1979:16-7) sê die omvangryke aard van die taak wat oor die algemeen met die versorging van tekste geassosieer word, gee aanleiding tot die verwarring rondom posbenaminge en take van teksversorgers. Volgens die vakliteratuur varieer die veelheid posbenaminge van werwingsredakteur/"acquisitions editor", ontwikkelingsredakteur/ "developmental editor", boekeredakteur/"editor"/"line editor"/"senior editor", besturende redakteur/"managing editor", produksieredakteur/ "production editor", proefleser/"proof reader", skrywersredakteur/"writer's editor" tot kopieredakteur/"copy editor" (Kotze, 1997:121-123). Uit die veeltal posbenamings word dit duidelik waarom dit moeilik is om die teksversorgingsaktiwiteite op eenvormige wyse te probeer beskryf. Dit beklemtoon ook dat helderheid oor die status en take van die teksversorger as redaksionele organiseerder slegs verkry sal word indien die werksaamhede vertolk word in die konteks van sy of haar posisie in die teksproduksieproses (vgl. Berner, 1982:37; Judd, 1982:7-19). Dit word egter uit die Suid-Afrikaanse taalpraktyk en konteks duidelik dat al dié fasette en vereistes gewoonlik in 'n enkele persoon setel wat verskillende rolle moet vertolk in die uitvoering van sy of haar taak. Trouens, empiriese navorsing toon dat uitgewers sowel as teksversorgers sêlf nie seker is oor die posbenaming van dié persoon wat 'n manuskrip tot 'n volwaardige teks moet omskakel nie (Kotze, 1997:153, 163). Nie alleen dui hierdie toedrag van sake op die verwarring rondom die professionele rol en status van die teksversorger nie, maar in die besonder dalk op die komplekse en onafgebakende aard van die teksversorgingstaak.

Daarbenewens blyk die onomlynbaarheid van die teksversorger se take 'n universele probleem te wees: Volgens O'Connor (1986:1) is

Copyediting, like editing itself, .. a mystery to most people. For one thing, copyeditors are hidden behind a score of aliases – subeditor, technical editor, developmental editor, desk editor, manuscript editor, author's editor, line editor, redactor, and editorial assistant among them. For another, the job is complex and difficult to explain to anyone outside the publishing world.

Wanneer dit egter gaan om die afbakening van die teksversorgings-aktiwiteit, word dit tog uit die vakliteratuur duidelik dat daar duidelike parameters is. Gibson (1979) se hele beredenering gaan daarom dat dit by teksversorging nie gaan om die oorskryf van 'n swak manuskrip nie, maar om verantwoordbaarheid ten opsigte van kernsake soos die volgende:

- die korrigering van sintaktiese foute, foutiewe leestekengebruik, grammatika, taalgebruik en spelling (kyk ook Hull *et al.*, 1987:103);
- die versigtige en deeglike kontrole van 'n manuskrip volgens die tekstipe, pragmatiese eise, die doel en teikenlesers daarvan en die teksgrootte, sketse, en ander verbandhoudende sake (kyk ook Bishop, 1984:109);
- 'n behoorlike verrekening van die aanbieding, struktuur en taalgebruik van die finale dokument (kyk ook Fitton, 1961:56-8).

Dit behoort uit die voorafgaande kolparagrafe duidelik te wees dat teksversorging verder gaan as blote taalkorreksie. En, al praat Cheney (1983:9) van taalversorging as "... writing, rewriting, rereading, reviewing, rethinking, rearranging, repairing, restructuring, reevaluating, editing, tightening, sharpening, smoothing, pruning, polishing, punching up, amending, emending, altering, eliminating, transposing, expanding, condensing, connecting, cohering, unifying, perfecting ..." word hiermee geïmpliseer dat teksversorging méér is as die preokkupasie met kwalitatiewe taalgebruik, soos Maureau (1980:47) taalversorging definieer.

In aansluiting hierby kom dit voor of die kriteria waaraan vertaalde tekste moet voldoen (wat immers om méér gaan as die woordelikse vertaling van 'n teks uit een taal in 'n ander een), waarskynlik net so toepasbaar is op tekste wat redaksioneel versorg moet word. Volgens Fuller (1984: 157-159) behoort vertaalde tekste aan die volgende maatstawwe gemeet te kan word:

- 'n Strewe na betekenisghelderheid vir sover daar gepoog word om die volle betekenisomvang van die bronteks om te skakel in die vertaalde teks.
- Verantwoordbaarheid ten opsigte van die finale teksaanbod waarmee verwys word na die sintaktiese en grammatiese vorm van die vertaalde teks.
- 'n Vertroudheid met die eiesoortige idioom van die teikentaal wat beteken dat die taalgebruik in 'n vertaalde teks 'n sterk inheemse aard moet hê. Die implikasie hiervan is dat die vertaler in die besonder

vertroud moet wees met taal- en kultuureiesoortighede (van die taalvorm en die kulturele gebruik daarvan) van sowel die bron- as die teikentaal.

- 'n Duidelike verrekening van die pragmatiese konteks en die stemming wat deur die bronteks nagestreef word, dit wil sê 'n verantwoordbaarheid ten opsigte van styl en register sodat die teikenteks in alle opsigte dieselfde gevoel by die leser laat as wat die oorspronklike een bedoel het om te doen.
- Helderheid van segging dui daarop dat die vertaalde teks in alle opsigte vaartbelyn en ondubbelsinnig moet wees. Dit beteken dat die vertaler moeite sal doen om selfs die bronteks te redigeer voordat vertaalaandag daaraan geskenk word. Dit dui ook daarop dat moeite gedoen word met die kreatiewe omgang met nuutskeppings, geykte uitdrukkings en modewoorde, en het ook te make met bondigheid, konkrete uitdrukking en eenvoud.
- Ten slotte word aangevoer dat die tekspraktisyn in alle opsigte vertrouwd moet wees met die teikentaal. Hierdie maatstaf dien as 't ware as opsomming van die voorafgaande kriteria en dui op 'n deureleefde kennis van die soepelheid en subtiliteite van die taalmedium waarin gewerk word.

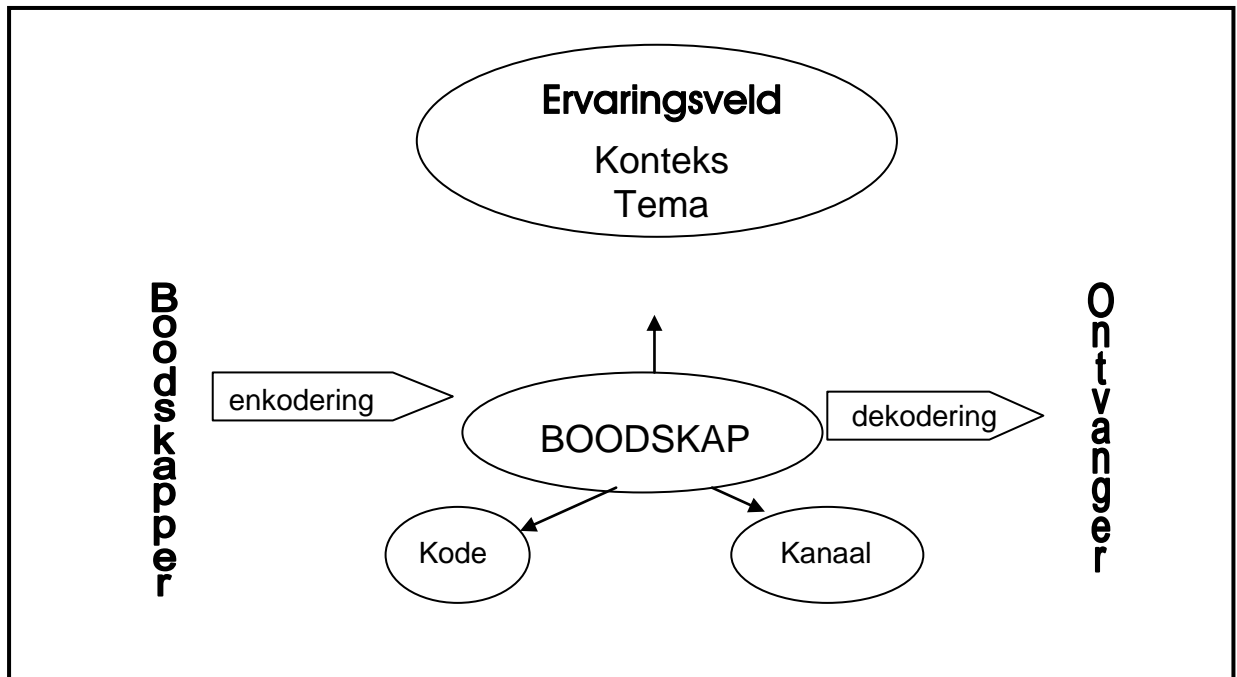
Dit is nie vergesog om dié stel bepalings ook van toepassing te maak op tekste wat teksversorg moet word nie. Só gestel word dit duidelik dat die teksversorgingsproses om meer gaan as die blote proeflees van 'n teks ter korrigering van taalfoute wat moontlik gemaak sou wees. Die implikasie is dat daar dan as 't ware 'n mediëringsproses plaasvind waardeur die bedoeling van 'n oorspronklike teks geoptimaliseer word sodat, wat die kreatiewe skepper van die teks bedoel het met sy uiting, net só aan die potensiële leser oorgedra word.

Kortom, hierdie mediëringstussengangersproses geskied deur teksversorging. Volgens O'Connor (1986:6) is hierdie werksaamheid besonder moedig "[because] ... it is copy-editors who defend readers from the worst that authors can do, while protecting authors from their own mistakes".

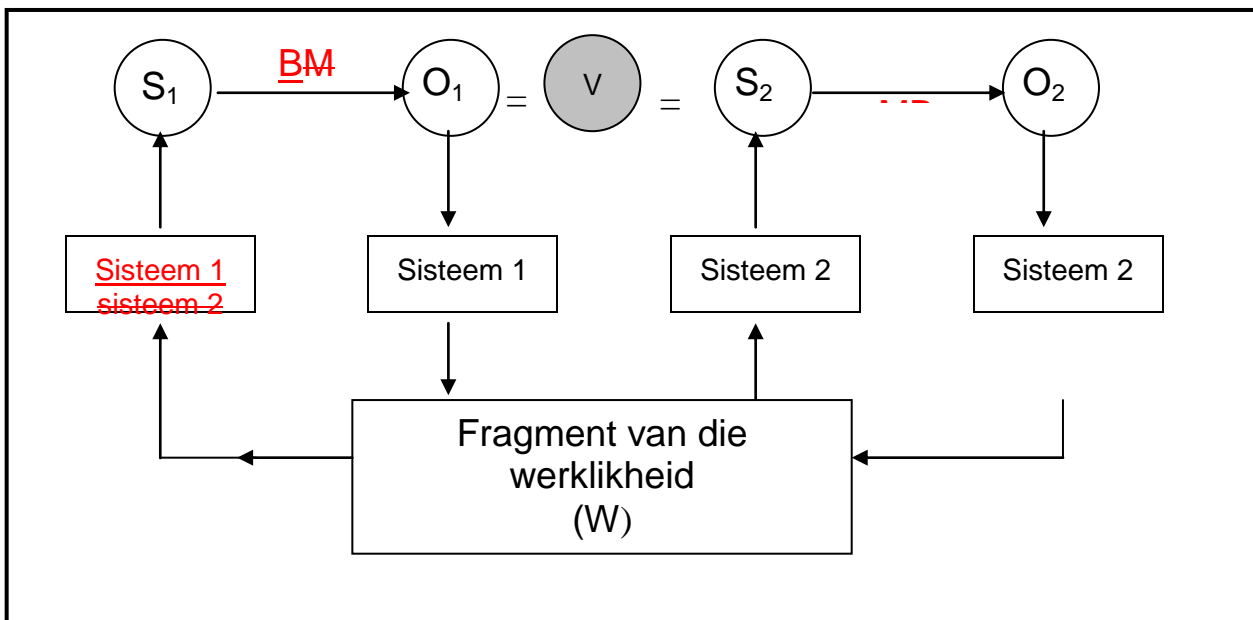
3. Die teksversorger as mediator

Indien daar, ter wille van die argument, van die standpunt uitgegaan word dat die teksversorger as 't ware 'n arbiterrol speel in die mediëring van die teksinhoud, is dit duidelik dat die oorspronklike kommunikasie-model van Shannon en Weaver (1949:5) soos aangepas deur Roman Jakobson (1971:353) [kyk Figuur 1] en deur Van den Broeck en Lefevre

(1979:10) vir vertaalkundedoelendes geherinterpreteer [kyk Figuur 2], ook bruikbaar is vir die verklarings van die rol wat die teksversorger in die teksversorgingsproses speel.

Figuur 1: Klassieke kommunikasie model

Figuur 2: Die tekspraktisyn as bemiddelaar

Die gedagte van die tekspraktisyn as mediator of bemiddelaar word deur Hatim en Mason (1990:223) ondersteun wanneer hulle aanvoer dat só 'n persoon 'n sentrale rol vervul in die dinamiese kommunikasieproses

tussen partye wat 'n oënskynlike blokkasie in die kommunikasievloei ondervind. Hierdeur is dit duidelik dat die tekspraktisyn tegelyk as ontvanger én sender optree en dus as 't ware twee kommunikasie-stelsels beheers. Oor die samewerkingsaspek tussen die skrywer as kreatiewe skepper van 'n teks en die teksversorger as die bemiddelaar tussen die skrywer en potensiële leser sê Clark en Fry (1992:161): "No writing will improve without cooperation from copy editors". Dit beteken daarom dat die geslaagdheid van die redaksionele versorgingsproses enersyds sal afhang van die vermoë, vaardigheid en sensitiwiteit van die teksversorger en, andersyds, van die konsultasieproses as geheel en die waarde wat die skrywer as kreatiewe teksskepper heg aan die oordeel van die teksversorger as professionele persoon.

Aan die ander kant van die tweede kommunikasieproses is daar egter die leser, vir wie die tekspraktisyn, volgens Plotnik (1982:25), primêre verantwoordelikheid aanvaar: "An editor's only permanent alliance is with the audience, the readership. ... The editor, not the author, best understands that readership".

Binne die hedendaagse taalindustrie moet die teksversorger egter in die besonder ook rekening hou met die opdraggewer, meestal die uitgewer in professionele verband. Hoewel Judd (1982:14) aanvoer dat die uitgewer die verantwoordelikheid dra vir die aard en omvang van teksversorging aan manuskripte, bewys die tekspraktyk die teendeel: binne die formele opset van 'n uitgewersmaatskappy is dit juis die teksversorger as redakteur wat die volle verantwoordelikheid dra vir die geslaagdheid en aanbieding van 'n teks (Kotze, 1997:135).

4. Wat behels teksversorging en watter teoretiese merkers lê daaragter?

Die algemene persepsie in die Suid-Afrikaanse taalindustrie is dat teksversorging hoofsaaklik produkgeoriënteerd is (Kotze, 1997:28). Hierdie indruk bring 'n dilemma mee vir sover dit die inherente dinamiese prosesmatige karakter van kommunikasie buite rekening laat. En uiteindelik het dit tot gevolg dat die persepsie gevestig word dat teksversorging 'n blote remediërende aard het. Wanneer teksversorging dan as blote taalremediëring gesien word, het dit beduidende implikasies vir die teksindustrie en die professionele rol van teksversorgers daarin.

Voordat daar dan gekom kan word by die eise om die professionalisering van teksversorgers in die tekspraktyk, is dit belangrik om te bepaal op watter manier teksversorging as aktiwiteit teoreties geposisioneer kan word. Vir die doeleindes van hierdie artikel word aanvaar dat taalkundige

en tipografiese dissiplines as basisparadigmas vir die teksversorgingspraktyk funksioneer.

Volgens Braet (1993:12) lê tekswetenskappers in Nederland primêr klem op die teksheid van 'n teks en bedoel onder andere daarmee dat die volgende eise aan die kommunikatiewe adekwaatheid van 'n teks gestel word: die begrypiktheid en aanvaarbaarheid van die argument en die verstaanbaarheid van die taalgebruik. Hieruit blyk dan dat 'n sterk interdissiplinêre aanpak ten grondslag lê van alle aktiwiteite wat met die taal- en tekspraktyk geassosieer word. Trouens, volgens Toen (1997:79) en Maes *et al.* (1994:1-3) se onderskeie beredenerings word dit duidelik dat tekspraktisyns 'n deurleefde kennis van taal, kultuur, norme- en waardepatrone moet hê, én dat onder andere kennis van pragmatiek, sosiolinguistiek, tekssemantiek, taalfilosofie, antropologie en sosiologie noodsaaklik is vir die optimalisering van die tekspraktyk. Volgens Braet (1993:12 e.v.) het die ontwikkeling van taalbeheersing tot akademiese dissipline in Nederland gelei tot 'n "herorientasie op die markt" wat uiteindelik die beroepsmoontlikhede van taal in die fokus plaas, en wat die teoretiese verantwoordbaarheid van dié aktiwiteit rig:

[T]aalbeheersing heeft zich als onderzoeksdissipline ontwikkelde tot een wetenskap van teksten ... waarin het gaat om de structuur en functie van schriftelijke en mondelinge teksten; tot een wetenskap ... waarin evenzeer aandacht is voor de processen de aan teksten voorafgaan en erop volgen als voor die produkte de teksten vorme (Braet, 1993:14-15).

Volgens Toen (1997:78-79) veronderstel taalbeheersing as aktiwiteit optimale (beroeps-) kommunikatiewe vaardighede; daarom is dit belangrik dat die stel van taalnorme en die voortdurende toets van taalgebruik daarteen 'n bewustelike deel van die taal- en tekspraktyk vorm. In hierdie verband is dit van die uiterste belang dat die afweeg van preskriptiewe teenoor deskriptiewe taalnorme op omsigtige wyse gehanteer word omdat die gepastheidseis wesentlik as die primêre taalnorm gesien word (Carstens, 1994:6). In aansluiting by die gepastheidseis word sosiolinguistiese norme onderskei, en dié het te make met die invloed van die verskillende sosiale veranderlikes op taalgebruikers en hul taalgebruik (Webb, 1983:708). Trouens, Combrink (1986:60) stel dit duidelik dat wanneer dit om optimale kommunikasie gaan, daar met taalnorme rekening gehou moet word.

Volgens Carstens (1994:25) word taalnorme op die hele spektrum van taalgebruik van toepassing gemaak en word die volgende taalvlakke hierby ingesluit: fonologie, morfologie, sintaksis, semantiek, taalgrafika, stilistiek en pragmatiek. Vir die teksversorgingspraktyk beteken dit dan

dat teksversorgers 'n grondige kennis behoort te hê van die verskillende taalvlakke, die normeringsbeginsels en -implikasies sodat 'n gemotiveerde keuse gemaak kan word by die toepassing van verskillende taaladviesbeginsels. Uiteindelik kom dit daarop neer dat 'n versorgde teks inhoudelik en vormlik behoort te voldoen aan die vereistes vir grammatiese, semantiese, tekstuele en pragmatiese gepastheid. Hierdie beginsels word hoog deur Newmark (1995:19) aangeslaan wanneer dit gaan om die beoordeling van die geslaagdheid van 'n vertaalde teks.

Indien Stanton (1961:46) se taakoms krywing vir taalversorgers van naderby beskou word, is dit duidelik dat hulle eintlik teen die agtergrond van 'n normeringskriterium geïnterpreteer word. Hy sê taalversorging gaan daarom dat

- die wyse waarop 'n bepaalde onderwerp aangebied word, op verantwoorde wyse moet geskied;
- kennis van die taalpraktyk én domeinspesifieke vakontwikkeling bo verdenking moet wees, en
- 'n geïntegreerde toepassing van die fundamentele eise om goeie skryfwerk, struktuur en styl moet plaasvind.

Benewens dié tipiese taalsake verlaat die teksversorgingspraktyk hom ook sterk op die tekslinguistiek as subdissipline (Kotze, 1997:37-38). Hiervolgens word die teks as diskoersmedium in die sentrum geplaas en gaan dit daarom om die ware aard van tekstuele kommunikasie te bepaal (Hubbard, 1993:56). Teen die agtergrond van Carstens (1997:6) se werksdefinisie van die tekslinguistiek, naamlik dat dit wesentlik streef om die onderliggende beginsels aan die produksie en interpretasie van die linguistiese struktuur van 'n teks vas te stel, is dié subdissipline vir die teksversorgingspraktyk bruikbaar vir sover dit 'n verantwoordbare raamwerk daarstel waarbinne die tekstuele geslaagdheid en opbou van manuskripte beoordeel word. Die tekslinguistiek is 'n nuttige instrument vir sover dit die taalkundige eienskappe van tekste herken, die struktuur van tekste bepaal, dié leksiko-grammatiese elemente identifiseer wat tekseenheid tot gevolg het, en die invloed van die bekendheid van inligting, konteks en ander buitetekstuele elemente op die koderings- en dekoderingsproses verreken. En veral as die tekslinguistiek in berekening bring tot watter mate skrywers se teksvaardighede in die opbou en ontplooiing van die teks 'n rol speel in die ontvangs van die teks, bied dit uiters bruikbare hulpmiddels vir die taalpraktisyn (Carstens, 1993:9).

Dit word dus duidelik dat die teksversorgingspraktyk, vanweë die veel-fasettigheid daarvan, aanleun by verskillende taaldissiplines en ander

verwante velde en dat die taalpraktisyn se werkwyse daarom hoofsaaklik eklekties is.

5. Is daar iets professioneels te maak van die teksversorgingstaak?

Dit staan bo alle twyfel dat teksversorging (in al sy fasette) 'n komplekse taak is waarvoor tot nog toe geen formele of professionele erkenning gegee is nie (Judd, 1982:18; O'Connor, 1986:viii; Plotnik, 1982:34; Gibson, 1979:16-17; Stepp, 1989:34-35).

Hoewel allerweë aanvaar word dat die teksversorger anoniem bly in die hele teksskeppings- en teksverwerkingsproses, bly hy/sy by uitstek dié persoon wat die verantwoordelikheid dra vir die kwaliteit, seggingskrag en finale voorkoms van die voltooide teks en staan só 'n persoon inderdaad in 'n volwaardige beroep (Bowles *et al.*, 1993:5).

In aansluiting hierby redeneer Fryer (1997:30) dat teksversorging as volwaardige professie gesien moet word waar vakkundigheid, die hoog-ag van etiese kodes en die onderhouding van gesonde menseverhoudings 'n sleutelrol speel. De Vries (1994:311) verklaar onomwonde: “Die beroep van die taalbeheerser het inderdaad 'n beroep geword.”

As daar aangeneem word dat die hoogste aspirasie vir 'n teksversorger is “to see my job as making my work invisible” (Judd, 1982:3; ook Berner, 1982:42), is dit waarskynlik waar dat teksversorgers as spookskrywers optree. Omdat teksversorgers verantwoordelikheid aanvaar vir die optimalisering van die kommunikasieproses waardeur die bedoelde en ontvangde inligting met mekaar gekorreleer word (kyk figuur 1), is dit noodsaaklik om grondige ondersoek te doen na die professionalisering van die taalindustrie. Alvorens dít nie gedoen is nie, sal die verwarring voortduur rondom die taakoms krywing van mense wat teksversorging doen en sal die veelheid posbenamings vir diesulkes tekenend wees van die algemene skeptisisme onder die breë publiek oor die teoretiese verantwoordbaarheid van hierdie aktiwiteit. Om hierdie rede is dit belangrik om die taal- en tekspraktyk op wetenskaplike wyse te bestudeer, om aan te hou navorsing doen oor wat teksversorgers se taakoms krywing behels en om die teoretiese vertrekpunte van dié professie voortdurend aan die praktyk te meet.

6. Ten slotte

Die basisaanname en grondslag waarop dié artikel berus het, is dat teksversorgers se taak veel meer behels as blote taalremediëring. Ook is daar sydelings verwys na die feit dat hulle nie die professionele

erkenning kry vir wat hulle doen nie. Daar word in die vakliteratuur selfs na dié tipe tekspraktisyns as spookskrywers verwys (Kotze, 1997). En juis omdat die erkenning hiervoor nog in die Suid-Afrikaanse uitgewers- en taalbedryf uitgebly het, wou hierdie artikel verkennend kyk na teksversorgers se profiel en mondering, dit wat hulle werkzaamheid behels en die teoretiese vertrekpunte wat hulle profesie ten grondslag lê.

Dit is by die afloop van die artikel duidelik dat daar pertinente teoretiese merkers aan te toon is vir die tekspraktyk wat waarskynlik net so van toepassing gemaak kan word op die teksversorgingspraktyk. In hierdie verband speel die toepassing van die basiese kommunikasiemodel van Shannon en Weaver (1949:5) 'n rigtinggewende rol. Dit word ook uit die vakliteratuur duidelik dat die tekspraktyk sterk steun op aanverwante taal- en tekstdissiplines, byvoorbeeld die normatiewe taalkunde en die tekslinguistiek (kyk ook Du Plessis & Carstens, 2000:66-68). Die artikel dui ook ten slotte aan dat dit belangrik is om op 'n georganiseerde basis aandag te gee aan die professionalisering van die teksversorgersberoep omdat dit uitvoering kan help gee aan die eise om taaldienste in die meertalige Suid-Afrikaanse bestel op te hef en uit te bou.

Bibliografie

- Berner, R.T. 1982. *Editing*. New York : CBS College Publishing.
- Bishop, C.T. 1984. *How to edit a scientific journal*. Philadelphia : ISI.
- Bowles, F.S., Borden, D.L. & Rivers, W. 1993. *Creative editing for the printing media*. Belmont : Wadsworth.
- Braet, A. 1993. Inleiding. In: Braet, A. & Van de Gein, J. (reds.) *Taalbeheersing als wetenskap: terreinen en trends*. Dordrecht : ICG. p. 11-21.
- Carstens, W.A.M. 1993. Die studieterrrein van die tekslinguistiek. *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Taalkunde*. Supplement, 15:1-14, Mei.
- Carstens, W.A.M. 1994. *Norme vir Afrikaans: enkele riglyne by die gebruik van Afrikaans*. (3e uitgawe.) Pretoria : Van Schaik.
- Carstens, W.A.M. 1997. *Afrikaanse tekslinguistiek*. Pretoria : Van Schaik.
- Cheney, T.A.R. 1983. Getting the words right: How to rewrite, edit and revise. *Scholarly Publishing*, 4:29.
- Clark, R.P. & Fry, D. 1992. *Coaching writers: the essential guide for editors and reporters*. New York : St. Martin's.
- Combrink, J. 1986. Taalnorme vir Afrikaans. *Die Taalpraktisyn*, 2:46-62.
- De Vries, A. 1994. Wat maak die kokke op die Titanic? *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Taalonderrig*, 28(4):309-315.
- Du Plessis, A. 1997. *Die teorie en praktyk van taalversorging in Afrikaans – 'n loodsondersoek*. Potchefstroom : PU vir CHO. (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling.)
- Du Plessis, A. & Carstens, W.A.M. 2000. Taalversorging – teoreties gefundeer in die taalpraktyk? *Literator*, 21(3):59-74.
- Fitton, H.N. 1961. Yes, there are editing standards. *US Department of Agriculture*: 53-58.

- Fryer, C. 1997. Jongleur, chirurg en koppelaar. *Insig*: 30, September.
- Fuller, F. 1984. *The translator's handbook*. University Park : Pennsylvania State Univ. Press.
- Gevers, W., Lockett, K. & Ogude, N. 1999. *Facilitatory handbook on the interim registration of whole university qualifications by June 2000*. [<http://www.puk.ac.za.basww/Dokumente/ProgramOntw/progont.html>]. (Toegang verkry op 22 Junie 2000.)
- Gibson, M.L. 1979. *Editing in the electronic era*. Iowa : Iowa State University.
- Hatim, B. & Mason, I. 1990. *Discourse and the translator*. London : Longman.
- Hubbard, E.H. 1993. Some coherence correlates in expository writing. *South African Journal of Linguistics*. Supplement, 15:55-74, May.
- Hull, G., Ball, C., Fox, J.L., Levin, L. & McCutchen, D. 1987. Computer detection of errors in natural language text: some research on pattern-matching. *Computers and the Humanities*, 21(2):103-118, Apr./Jun.
- Jakobson, R. 1971. Closing statement: Linguistics and poetics. In: Sebeok, T.A. (ed.) *Style in language*. Cambridge, Massachusetts : M.I.T. Press. p. 350-377.
- Judd, K. 1982. *Copy-editing*. Los Altos : Kaufmann.
- Kotze, A. 1997. *Die teksversorger as spookskrywer: Christelike uitgewersmaatskappye as 'n gevallestudie*. Potchefstroom : PU vir CHO. (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling.)
- Langtag
kyk Language Task Group.
- Language Task Group. 1996. *Overview, recommendations and executive summary*. Pretoria : Staatstaaldiens.
- Maes, A., Van Hauwermeiren, P. & Van Waes, L. 1994. Inleiding: de ambitie en de banbreedte van de taalbeheersing. In: Maes, A., Van Hauwermeiren, P. & Van Waes, L. (reds.) *Perspektieven in taalbeheersingsonderzoek*. Dordrecht : ICG. p. 1-4.
- Maureau, J.H. 1980. Van verzorgd naar begripelijk taalgebruik: een analyse van recente en minder recente schrijfadvisen. In: Braet, A. (red.) *Taalbeheersing als nieuwe retorica: een historisch, programmatisch en bibliografisch overzicht*. Groningen : Wolters-Noordhoff. p. 47-76.
- Newmark, P. 1995. *A textbook of translation*. New York : Phoenix.
- O'Connor, M. 1986. *How to copy-edit scientific books and journals*. Philadelphia : ISI.
- Plotnik, A. 1982. *The elements of editing: a modern guide for editors and journalists*. New York : MacMillan.
- Shannon, C.E. & Weaver, W. 1949. *The mathematical theory of communication*. Urbana : University of Illinois Press.
- Stanton, B. 1961. Recapturing our responsibility. *US Department of Agriculture*, :41-52.
- Stepp, C.S. 1989. *Editing for today's newsroom: new perspectives for a changing profession*. London : Lawrence Erlbaum.
- Toen, M.M.B. 1997. Taalbeheersing en internasionaal ondernemen. *Onze Taal*, 66(4):78-79, April.
- Van den Broeck, R. & Levefere, A. 1979. *Uitnodiging tot de vertaalwetenskap*. Muiderberg : Coutinho.
- Webb, V.N. 1983. Aspekte van taalnorme – gesien vanuit die perspektief van die gemeenskapsgrammatika. In: Sinclair, A.J.L. (red.) G.S. *Nienaber: 'n huldeblyk*. Belville : UWK Drukkery. p. 705-714.

Kernbegrippe:

spookskrywer
taalpraktyk
teksversorger: rol van
teksversorging; professionele status van

Key concepts:

“invisible” editor
language editing; professional status of
language practice
text editor: role of